

Typology of activities focused on reading skills from the English for specific/ technical purposes field

[Typy uloh na čítanie s porozumením odborných anglických textov na vysokých školách technického zamerania]

Darina Veverkova

DOI: 10.18355/XL.2016.09.02.47-56

Abstrakt

V predkladanom článku sa zaoberáme výučbou odborného anglického jazyka na vysokých školách technického zamerania, ktorá sa realizuje zväčša pomocou práce s odbornými anglickými textami. Druhov úloh na prácu s takýmto typom textov je veľa a keďže práve tieto úlohy sú ideálne pre prípravu elektronických materiálov v rámci elektronickej podpory výučby anglického odborného jazyka, urobili sme prieskum, aké typy úloh sa vyskytujú najčastejšie v učebniciach odbornej angličtiny. Jednotlivé typy aktivít predstavujeme v štyroch základných etapách procesu čítania s porozumením odborného anglického textu.

Kľúčové slová: odborné anglické texty, čítanie s porozumením, úlohy, elektronická podpora vzdelávania

ÚVOD

Súčasní absolventi vysokých škôl technického zamerania potrebujú ovládať minimálne jeden svetový cudzí jazyk na takej úrovni, aby v ňom boli schopní komunikovať nielen vo všeobecnej, ale najmä odbornej rovine. Znalosť odborného cudzieho jazyka im umožňuje rozširovať si vedomosti v svojom odbore, komunikovať so zahraničnými odborníkmi a mať takto prístup k najnovším vedeckým informáciám a poznatkom.

Na vysokých školách technického zamerania sa odborné cudzie jazyky vyučujú najmä pomocou práce s odbornými cudzojazyčnými textami. Sú výborným zdrojom pre osvojenie si odbornej terminológie priamo v kontexte, ako aj pre porozumenie gramatických javov a syntaktických štruktúr, ktoré sú typické pre odborný štýl. Pri práci s cudzojazyčným odborným textom dokážu študenti získať kvalitné odborné informácie a správne pochopiť vzájomné súvislosti vtedy, ak disponujú aspoň základnými vedomosťami z odbornej problematiky predloženej v texte a určitým stupňom znalosti všeobecného a odborného cudzieho jazyka. Ďalším faktorom, ktorý podmieňuje efektivitu práce s takýmto textom, je zvládnutie jazykovej zručnosti čítania s porozumením (Balazova, Veverkova, 2014 : 235).

Hodinová dotácia seminárov pre výučbu cudzieho odborného jazyka na vysokých školách technického zamerania býva v praxi spravidla nízka (v porovnaní s dotáciou profilových odborných predmetov toho-ktorého študijného odboru). Pre podporu výučby cudzích odborných jazykov sa nám preto ako ideálna javí elektronická podpora vzdelávania, t.j. využívanie informačno-komunikačných technológií napríklad v procese samoštúdia (e-learning). Balazova, Stefkova (2015 : 103) upozorňujú, že termín e-learning nezahŕňa len vzdelávanie prostredníctvom alebo s využitím počítača (Svec, 2008 : 101), ale je to tiež komunikácia medzi študentmi a pedagógmi, spätná väzba pre študentov, riadenie celého procesu učenia (zadávanie úloh, časový harmonogram práce, zber a vyhodnotenie čiastkových

testov, záverečné hodnotenie a pod.) (Turek, 2010 : 411). Rôzne elektronické materiály ponúkajú študentom možnosť individuálneho štúdia kedykoľvek a kdekoľvek podľa ich potreby a navyše sa stávajú pre mladých ľudí prístupnými a uprednostňovanými. Ideálny materiál pre vytváranie e-learningu v rámci štúdia cudzieho odborného jazyka sú práve úlohy na čítanie s porozumením. Môžeme ich využiť ako doplnkové materiály pri výučbe práce s odborným textom, študenti si samostatne doma vypracovávajú úlohy súvisiace s porozumením odborného textu, získavajú okamžitú spätnú väzbu, zvyšuje sa ich motivácia učiť sa cudzí jazyk, prehľbuje sa pozitívny vzťah k učivu a k učeniu sa a čo je najdôležitejšie, dochádza k lepšiemu osvojeniu si cudzieho jazyka študentmi.

ÚLOHY NA PRÁCU S ODBORNÝM ANGLICKÝM TEXTOM

V rámci elektronickej podpory výučby odborného anglického jazyka sme sa rozhodli, že teda využijeme práve odborné anglické texty a úlohy k nim zamerané na rozvoj jazykovej zručnosti čítania s porozumením. Keďže existuje veľa typov úloh na prácu s odborným anglickým textom, urobili sme si prieskum, ktoré typy aktivít sa vyskytujú najčastejšie v učebniciach a skriptách pre výučbu odborného anglického jazyka na vysokých školách technického smeru. Pre tento prieskum sme si zvolili 10 skript a učebníc, využívaných na vyučovaní na Technickej univerzite vo Zvolene, Technickej univerzite v Košiciach a Univerzite Komenského v Bratislave. Išlo o nasledovné publikácie: Beardwood, L., Templeton, H., Webber, M. (1978), Beardwood, L., Templeton, H., Webber, M. (1979), D. Breckova (2005), Czereova, B., Knutova, G., Nemcokova, V., Sladeckova, B. (2000), Dugovicova, Š., Cihova, J. et al. (2000), Greenhalgh, T. (1994), Horickova, J. (2005), Johnson, C. M., Johnson, D. (1988), Lejsalova, O. (2005), Liptakova, A., Apatyova, M., Pichanicova, N. (1989).

Ďalej uvádzame typy aktivít a spôsoby práce pri čítaní odborného anglického textu, ktoré sa najčastejšie vyskytli v skúmanej literatúre. Predstavíme ich v jednotlivých etapách čítania s porozumením na hodine anglického jazyka, v ktorých sa využívajú. Po teoretickom opise aktivity vždy nasleduje aj komentár, založený na skúsenostiach z praxe.

Práca s textom na hodinách cudzieho jazyka prebieha v 4 etapách:

1. Príprava na čítanie.
2. Čítanie.
3. Kontrola porozumenia.
4. Využitie prečítaného textu.

PRÍPRAVA NA ČÍTANIE

V reálnom živote poznáme vždy dôvod prečo by sme si mali niečo prečítať. Ak chceme efektívne učiť študentov čítať v cudzom jazyku, mali by sme im tento dôvod poskytnúť. Určite nie je dostatočné predložiť študentom text a prikázať čítať. Ak chceme, aby si ho študenti prečítali so záujmom a dokázali z neho získať a lepšie si zapamätať informácie, musíme im dať dôvod prečo by si ten text mali prečítať. Čítanie na hodinách cudzieho jazyka by malo mať vlastnosti skutočného čítania akým čítame v reálnom živote, keď potrebujeme informácie nielen získať, ale aj selektovať a následne použiť (vyberáme si, čo čítame, vieme prečo čítame, čítame potichu, také množstvo textu aké chceme, vlastným tempom, spôsobom nám vyhovujúcim, počas čítania sa vrátíme k tomu, čo sme si prečítali pred chvíľou a pod.). Aby teda bolo aj čítanie v cudzom jazyku v triede (t. j. v umelom, simulovanom prostredí) efektívne, mali by sme sa usilovať navodiť „skutočnú, reálnu“ situáciu.

Cieľom prípravy na čítanie je pripraviť študentov na čítanie textu, vzbudiť v nich motiváciu si text prečítať, ako aj uľahčiť im porozumenie. V tejto fáze môžeme zvoliť nasledovné postupy:

1. Uvedieme tému textu. Uviest' tému textu, ktorý budú študenti čítať, je možné viacerými spôsobmi. Môžeme to urobiť jednou-dvomi krátkymi vetami, v ktorých povieme tému textu, ale mali by sme mať vždy na pamäti náš cieľ: zaujať študentov, spraviť text pre nich pritažlivým a motivovať ich k tomu, aby si text prečítali z vlastnej vôle a nie len z vôle učiteľa. Dôležité je, aby učiteľ podnietil záujem, avšak nemal by prezradiť všetko zaujímavé, o čom sa žiaci dočítajú v texte. Mali by sme ich teda uviesť do témy zaujímavým, pútavým rozprávaním.
Tento krok sice na prvý pohľad nevyzerá zložito, ale je dôležité, aby si ho učiteľ dobre vopred premyslel a pripravil.
2. Keď už vieme tému textu, veľmi dobrým postupom je opýtať sa študentov, čo o danej téme vedia (príp. čo o nej nevedia – takáto otázka dá možnosť prejavíť sa aj študentom, ktorí o danom námete nevedia nič a môžu sa preto v diskusii cítiť menejcenní a neistí). Môžeme rozprúdiť diskusiu na danú tému – či už všetci spolu alebo rozdelíme študentov do skupín, necháme ich diskutovať a potom spoločne vyvodíme závery. Táto fáza by nemala byť príliš dlhá, mali by sme mať na pamäti, že je to len úvod do témy a snažiť sa v diskusii hovoriť len o faktoch. Na vyjadrovanie názorov a postojov k téme bude ešte čas po prečítaní textu.
Rovnako ako ten predchádzajúci, aj tento krok by si mal učiteľ vopred pripraviť – musí počítať so situáciou, že študenti môžu mať dobré vedomosti o danej téme, ale môže sa stať, že o nej vedia len málo alebo majú nesprávne informácie. Taktiež je potrebné vopred si pripraviť zaujímavé otázky na podnietenie diskusie, aby sme dokázali študentov zaujať a „strhnúť“ do debaty.
3. Učiteľ môže položiť niekoľko otázok (stačia dve-tri) – študenti sa ich pokúsia zodpovedať, a následne si správnosť odpovedí overia v texte pri čítaní, príp. hľadajú odpovede hneď priamo v texte. Zadaním otázok dosiahneme dve veci: študenti majú dôvod čítať text a tiež ich môžeme takto nepriamo upozorniť na hlavné myšlienky textu (v prípade, že otázky sa zameriavajú na hlavné body textu alebo na jeho celkový, všeobecný odkaz). Tieto otázky by nemali byť príliš ľahké (študenti ich kompletne zodpovedajú hneď, bez zaváhania), ale ani príliš zložité (ťažká a zložitá otázka, resp. jej formulácia, môže študenta demotivovať). Môžeme nechať študentov prediskutovať odpovede na tieto otázky najprv v skupinkách medzi sebou a až potom spolu s učiteľom.
4. Pred prečítaním textu si môžu študenti vypracovať kvíz, príp. rozhodovať o niekoľkých výrokoch, či sú pravdivé alebo nepravdivé (svoje odpovede overia v texte).
Tento typ aktivity je medzi študentmi obľúbený, vypracujú ju pomerne rýchlo. Zo strany učiteľa je však dôležitá príprava, ktorá môže byť trochu pracnejšia, napr. pri vymýšľaní možností do kvízu. Odporúčame stanoviť študentom presný (odporúča sa krátky) čas, ktorý majú na vypracovanie cvičenia.

5. Pred samotným čítaním textu môžeme upozorniť študentov na novú slovnú zásobu, ktorá sa vyskytuje v texte. Určite nemusíme žiakom preložiť všetky neznáme nové slovička – môžeme im pomôcť s kľúčovými slovami, ale mali by sme ich nechať vydedukovať význam neznámeho slova z kontextu (schopnosť odhadnúť význam neznámeho slova je zručnosť, ktorú by sme mali so žiakmi precvičovať a trénovať). Je to dôležité, keďže v praxi nebudú mať vždy pri sebe slovník, príp. nebudú mať čas vyhľadávať v ňom každé slovo. Študenti by si mali uvedomiť, že pre porozumenie celého textu nemusia poznať každé jedno slovičko. Nová slovná zásoba by sa mala vždy učiť v kontexte ich použitia a takto, keď sa usilujú ich význam zistiť z textu, si ich aj ľahšie zapamätávajú. Samozrejme, toto sa týka najmä slovnej zásoby všeobecného anglického jazyka, i keď je to možné aj pri odbornej terminológii – za predpokladu, že študenti majú dobré odborné vedomosti. Úlohou učiteľa je vopred si dobre premyslieť, ktoré slovička študentom vysvetlí pred čítaním textu a ako im ich vysvetlí – ponúkne im hneď ich preklad, povie im ich anglickú definíciu, synonymá a pod. alebo im umožní prácu so slovníkmi. Musí zvážiť a vytipovať, ktorým slovám študenti nebudú rozumieť, a či ich eventuálne dokážu vydedukovať z kontextu (v prípade odborného textu by študentom mohli pomôcť práve ich vedomosti z odborných predmetov, ktoré študujú v materinskom jazyku, a na ktorých získavajú odborné poznatky). Študenti majú tendenciu prekladať so slovníkom každé jedno slovo, často si nedôverujú a len málo z nich číta ďalej, aj keď nerozumie každému slovičku. Preto je dôležité ich podporovať v čítaní aj keď nerozumejú všetkému a trénovať s nimi odhad významu slov z kontextu.

ČÍTANIE

Čítať na hodine cudzieho jazyka môžeme nahlas alebo potichu. Obidva tieto spôsoby čítania sú však odlišné a takisto odlišný je aj ich účel. V reálnom živote čítame vo väčšine prípadov potichu za účelom získania informácií. Čítanie nahlas je niečo iné – v bežnom živote je zriedkavé a istým spôsobom neprirodzené – využívame ho najmä vtedy, keď s písomnou informáciou chceme oboznámiť niekoho druhého. Aby bolo čítanie na hodine čo najviac efektívne a čo najlepšie sa priblížilo k čítaniu v reálnej životnej situácii, mali by sme aj na vyučovaní viac využívať čítanie potichu (aj v praxi po ukončení štúdia budú študenti čítať prevažne potichu). Čítanie nahlas môžeme na vyučovaní použiť na nácvik správnej výslovnosti, intonácie, či tempa reči. Týmto spôsobom čítame najmä so začiatocníkmi - čím sú študenti pokročilejší, tým viac čítajú potichu.

Nevýhodami čítania nahlas je, že keď číta nahlas jeden študent, ostatní nemusia dávať pozor. Taktiež čítanie nahlas je pomalšie ako čítanie potichu. Pri čítaní nahlas sa venujeme naraz viacerým činnostiam (sledujeme text, snažíme sa ho pochopiť a vyslovujeme nahlas jednotlivé slová). Sústrediť sa na správnu výslovnosť a plne vnímať obsah textu je oveľa náročnejšie ako len sústrediť sa na text pri tichom čítaní.

Keď si študenti čítajú text potichu, čítajú ho vlastným tempom a ak niečomu neporozumejú, môžu sa pokojne zastaviť a prečítať si príslušný úsek textu ešte raz. Nesmieme však zabúdať ani na to, že čítanie v cudzom jazyku je pomalšie ako v materinskom jazyku. Dôvodmi sú častejšie zastavenia pri čítaní, častejšie vracanie sa v texte späť k už prečítanému a podľa výskumov sa pri tichom čítaní v cudzom jazyku občas stane, že čitateľ si sám pre seba vetu polohlasne prečíta nahlas, aby lepšie pochopil jej význam (Cornaire, 1999). Podľa Cornaire čítanie v cudzom jazyku závisí od jazykovej úrovne čitateľa, náročnosti textu, ovládania zručností a stratégií

pri čítaní. Istú úlohu tu zohráva aj psychologický faktor – pri čítaní textu v materinskom jazyku sa cítime viac istejší a nepociťujeme nervozitu.

Počas samotného čítania textu (odporúčame prečítať si text aspoň dvakrát – informatívne a analytické čítanie) študenti napríklad môžu:

1. Hľadať odpovede na vopred položené otázky, príp. overovať si svoje odpovede a hypotézy.
Ide o pomerne obľúbený typ aktivity, pretože študenti majú dobrú motiváciu čítať text – majú potrebu uspokojiť svoju zvedavosť, príp. si overiť svoje vedomosti. Je však potrebné skutočne dobre si premyslieť tieto otázky (zadané ešte vo fáze prípravy na čítanie), pretože ak otázky dostatočne nezaujímajú študentov, nebude ich zaujímať ani samotné čítanie a k čítaniu budú pristupovať z donútenia.
2. Hľadať špecifické informácie (scanning).
Zo skúseností môžeme povedať, že študenti sú v tomto type aktivity pomerne úspešní. Problémy sa ukázali, keď sme túto aktivitu časovo obmedzili – rýchlejší študenti nemali problém, pomalší potrebovali viac času, a aj keď nakoniec našli hľadané informácie, bolo to už po časovom limite.
3. Dopĺňať tabuľky.
Študenti si prečítajú text a následne dopĺňajú získané informácie do tabuľky. Takýmto dopĺňaním nové informácie triedia a zaraďujú ich do určitých kategórií. Môže im to napomôcť pri zapamätávaní si toho, čo prečítali (lepšie si uvedomia a zapamätávajú informácie, príp. novú slovnú zásobu) alebo aj pri osvojovaní si nového gramatického javu (napr. si do tabuľky vypíšu všetky slovesá použité v konkrétnom slovesnom čase).
4. Text je členený na odseky a úlohou študentov je priradiť ku každému odseku:
 - správny podnadpis,
 - vetu, ktorá najlepšie vystihuje hlavnú myšlienku odseku,
 - vetu, ktorá je logickým ukončením každého odseku a pod.Tento typ cvičenia rozvíja u študenta schopnosť syntézy a analýzy informácií, ktoré sú v texte, ako aj schopnosť vyvodit' závery a zosumarizovať dané informácie. Pre správne vypracovanie takéhoto typu cvičenia je potrebné podrobné porozumenie textu.
5. Zistiť, o čom zhruba je text (študenti sa nezameriavajú na details), tzv. skimming, alebo naopak - analytické čítanie, pri ktorom sa študenti zameriavajú na details, snažia sa podrobne porozumieť celému článku.
Na hodinách sme zistili, že študenti väčšinou nemajú problém zistiť, o čom text celkovo pojednáva, vedia nájsť a určiť hlavné myšlienky textu, avšak niekedy majú problém dať tieto hlavné myšlienky do vzájomných súvislostí, príp. ich rozanalyzovať.
V prípade analytického čítania, pri ktorom sa vyžaduje podrobné porozumenie celého článku, študenti pracovali systematicky, pomalšie, používali rôzne typy printových a elektronických slovníkov, učebníc. Veľmi často pracovali s webovými stránkami poskytujúcimi výkladové a prekladové slovníky alebo so stránkami na prehrávanie správnej výslovnosti jednotlivých slov.

6. Podčiarkovať alebo inak zvýrazňovať neznáme slová alebo slovné spojenia, vybraný gramatický jav, vybraný typ slovnej zásoby a pod.
Po tom, ako si študenti popodčiarkujú neznámu slovnú zásobu, musí učiteľ zistiť, koľko je neznámych výrazov a či aspoň zhruba ide o rovnaké výrazy u väčšiny študentov. Priebeh tejto aktivity je závislý od veľkosti skupiny študentov – čím menšia skupina, tým lepšie sa pracuje. Učiteľ má priestor znovu študentom zdôrazniť, že pre porozumenie textu nemusia nutne poznať každé jedno slovíčko. Prakticky im ukáže na vybraných slovách, ako sa dá ich význam odvodiť z kontextu (napr. určia spoločne slovný druh slova, odhadujú, či má vo vete pozitívny alebo negatívny význam, sledujú jeho slovotvorné predpony a prípony a pod.). Pri zvyšnej neznámej slovnej zásobe môže učiteľ napríklad využiť prácu s rôznymi typmi slovníkov. Je to príležitosť precvičiť prácu so slovníkmi a oboznámiť študentov s ich rôznymi druhmi.
7. Podčiarkovať alebo inak zvýrazňovať časti textu, ktoré ich osobne zaujali. Tento typ aktivity je pomerne obľúbený medzi študentmi, často sa zameriavajú na časti textu vyjadrujúce názory autora alebo citovaných odborníkov. V diskusii, po prečítaní textu, môžu vyjadriť svoje osobné názory, môžu zdôvodniť prečo súhlasia alebo nesúhlasia s autorovými myšlienkami (tu je miesto pre rozvoj kritického myslenia a argumentácie). Okrem názorov môžu študentov zaujať aj uvádzané fakty, ktoré môžu byť pre nich prekvapivé a taktiež od nich môžu odvíjať vlastné postoje a postrehy.
8. Študenti dopĺňajú do textu chýbajúce slová (možnosti na dopĺňanie môžu, ale nemusia byť dané), príp. vety. Pri takomto type aktivity sa študenti sústreďujú na celkový význam textu (musia najprv zistiť, o čom je text), ako i na jeho detailnú analýzu, sledujú jeho logickú štruktúru a súvislosti medzi myšlienkami.
9. Spájať jednotlivé odseky a vytvárať text ako celok.
Pri vytváraní textu ako celku (napr. z jednotlivých odsekov) musí čitateľ rešpektovať intenciu (komunikačný zámer), koherenciu (tematickú spojitosť) a kohéziu (vnútornú súdržnosť) textu – toto vyžaduje už skúsenejších používateľov jazyka. Tento typ aktivity je vhodný pre prácu vo dvojiciach, príp. v skupinách.

Pri čítaní odborného textu musí mať učiteľ na pamäti, že je potrebné študentom poskytnúť dostatok času na prácu s odborným textom, ktorý si vyžaduje viac ako len jedno prečítanie.

KONTROLA POROZUMENIA

Po tom, ako si študenti prečítali text, nastáva fáza kontroly porozumenia. Učiteľ by sa mal najprv uistiť, že študenti pochopili hlavné myšlienky textu a až potom by sa mal zamerať na detailnejší rozbor textu.

V tejto fáze je dôležité nezabudnúť a vrátiť sa k úlohám zadaným ešte vo fáze prípravy na čítanie. Učiteľ takto nadviaže na úvod hodiny, poskytne študentom spätnú väzbu, vysvetlí a objasní nejasnosti, spoločne sa vyhodnotia úlohy. Na ďalšiu kontrolu porozumenia obsahu a prácu s textom môžeme v triede využiť nasledujúce typy cvičení:

1. Po prečítaní textu študenti odpovedajú na kontrolné otázky, zamerané na kontrolu porozumenia obsahu textu (overujeme globálne, selektívne i detailné porozumenie textu). Otázky môže klásť učiteľ, ale aj samotní študenti medzi sebou. Otázky môžu byť otvorené, ale i s viacerými možnosťami výberu odpovede (tzv. multiple choice exercise), príp. kvíz. Pri kladení otázok by sme mali postupovať od všeobecného ku konkrétnemu, študenti majú stále možnosť kedykoľvek do textu pozrieť, a tak odpovedať na položenú otázku.

Na vypracovanie odpovedí na otvorené otázky potrebujú študenti viac času ako na otázky s možnosťami výberu odpovede a ide aj o náročnejšie cvičenie, ktoré vyžaduje dobrú orientáciu študenta v texte.

Pri otázkach s viacerými možnosťami výberu odpovede by mal byť učiteľ opatrný – môže sa stať, že študent si odpoveď jednoducho tipne. Preto sa okrem tohto spôsobu kontroly porozumenia odporúča využiť aj niektorý iný, i keď tento je u študentov pomerne obľúbený – majú možnosť uhádnuť správnu odpoveď, jednotlivé možnosti im môžu pomôcť vybrať správnu možnosť atď. Správna odpoveď je väčšinou napísaná inými slovami ako v pôvodnom texte, študenti si takto prečítajú pôvodnú, inak formulovanú myšlienku, čo tiež napomáha lepšiemu pochopeniu textu.

2. Za textom nasleduje niekoľko výrokov, študenti rozhodnú o ich správnosti (cvičenie typu „True / False“, t. j. pravdivé / nepravdivé tvrdenie). Je to študentmi preferovaná forma kontroly porozumenia, jednak pre to, že ide o jedno z relatívne ľahších cvičení a jednak pre 50 % - nú možnosť uhádnutia správnej odpovede. Tieto dva faktory by mal mať učiteľ na mysli, keď overuje porozumenie textu takýmto typom aktivity a mal by využiť ešte navyše nejakú inú formu overenia porozumenia, príp. by sa nemal uspokojiť len s jednoduchým rozhodnutím študenta „Áno, výrok je pravdivý.“, ale mal by od neho požadovať aj dôkaz – zdôvodniť svoju odpoveď, príp. nájsť v texte, kde sa o tom píše. Úspešnosť vypracovania takéhoto cvičenia bola vysoká.
3. Študenti majú preložiť vety z materinského jazyka do cudzieho alebo naopak s využitím slovnej zásoby z textu. Tento typ aktivity je užitočný pre rozvíjanie schopnosti študentov písať napr. vlastné odborné články, aby sa vedeli v odbornom cudzom jazyku vyjadriť. I keď máme na pamäti, že ide o študentov technického zamerania, ktorí budú v praxi praktickými používateľmi jazyka v svojom odbore a nie profesionálnymi prekladateľmi, učiteľ by ich mal upozorniť na základné úskalia a postupy pri prekladaní textu.

Porozumenie slovnej zásoby v odbornom texte môžeme skontrolovať a následne ju upevniť napríklad takýmto typmi cvičení:

4. Vyberieme si a zameriame sa na odbornú slovnú zásobu, ktorá bola použitá v texte. Úlohou študentov je k slovám priradiť (ak sú dané možnosti), resp. určiť (s použitím napríklad výkladového slovníka):
 - ich definíciu,
 - opis,
 - synonymá,
 - antonymá a pod.

Rovnako je možné spájať a vytvárať zo slov ustálené slovné spojenia, či vytvárať rôzne typy dvojice (napr. chemický vzorec a jeho slovný prepis atď.). Tento typ cvičenia je výborný pre rozširovanie a upevňovanie slovných zásob, ako aj pre tréning práce s rôznymi typmi slovníkov. Učiteľ má príležitosť poukázať na rôzne spôsoby tvorenia slov (predponami, príponami a pod.), spájania slov s inými slovami, ich výslovnosť a pod.

5. Študenti majú za úlohu v texte nájsť a vypísať kľúčové slová. Kľúčové slová vyjadrujú tému, vecný obsah textu a ich určením si študent určí hlavné body / myšlienky textu.
6. Novú slovnú zásobu sa študenti pokúsia zapísať do diagramov, kde graficky znázornia jednotlivé vzťahy a prepojenia medzi termínmi.

Príklady aktivít na kontrolu porozumenia gramatických javov vyskytujúcich sa v texte:

7. Úlohou študentov je v texte vyhľadať určený gramatický jav. Študenti sa takto sústredia na jeho formu (napr. ako sa tvorí vybraný slovesný čas), na jeho použitie (kedy sa používa daný slovesný čas), i na jeho význam (čo vyjadruje). Ak študenti ovládajú len formu gramatického javu, nájdu všetky prípady, keď sa objavuje v texte a následne sa usilujú na týchto príkladoch odvodiť spôsob používania gramatického pravidla a pod.

Pri práci s odborným textom by sme nemali zabudnúť i na prácu s obrazovým materiálom – s obrázkami, grafmi, diagramami, tabuľkami a pod. Odborné texty sú nimi často dopĺňané a ich správne interpretovanie môže napomôcť študentom porozumieť textu. Na tréning práce s obrazovým materiálom navrhujeme napríklad nasledujúce cvičenia:

1. Úlohou študentov je opísať tabuľku, graf alebo diagram a pokúsiť sa zistiť z nich, čo najviac údajov.
2. Máme niekoľko textov a niekoľko nákresov, úlohou žiaka je spojiť príslušný text s nákresom.
3. Máme niekoľko nákresov, žiak má povedať, ktorý z nich ilustruje text alebo naopak máme viacero textov a jeden nákres, žiak má správne priradiť nákres k jednému z textov.
4. Nakreslenie grafu alebo diagramu na základe prečítaného textu.

VYUŽITIE PREČÍTANÉHO TEXTU

Využitie prečítaného textu je posledná etapa procesu čítania s porozumením, v ktorej dochádza k zrekapitulovaniu a osvojeniu si, či systemizácii informácií z textu. Študenti by sa však v tejto fáze mali pokúsiť nadobudnuté informácie nielen zafixovať, ale najmä využiť.

Existuje viacero spôsobov, akými môžeme nadviazať na prečítaný text a využiť ho ďalej, napríklad:

1. Študenti navrhujú spôsoby riešenia problému, o ktorom pojednával text – pracujú samostatne alebo v skupinách, návrhy predkladajú písomne alebo ústne, vyjadrujú vlastné názory a postoje, reprodukujú názory odborníkov atď.

2. Z textu môžeme vybrať jedno alebo viac tvrdení a na jeho základe rozprúdiť diskusiu.
3. Študenti napíšu zhrnutie, recenziu alebo iný slohový útvar súvisiaci s prečítaným textom. Napríklad písanie zhrnutia je výborný spôsob, ako si študenti môžu z textu niečo zapamätať. V zhrnutí textu môžu študenti nielen vypísať základné fakty, ale aj hodnotiť, komentovať, zamyslieť sa a pod. čo na vysokej škole predstavuje rozvíjanie vyšších logických schopností a samostatnosti.
4. Na základe prečítaného textu študenti vypracujú projekt, prezentáciu, poster a pod.
5. K prečítanému textu sa študenti pokúsia získať ešte viac informácií publikovaných v cudzom jazyku a prezentovať ich na hodine.
6. K informáciám v textu môžu študenti vymyslieť vedomostný kvíz, resp. rôzne úlohy.
7. Na základe prečítaného textu sa študenti pokúsia napísať vlastný text (dodržia štýl a štruktúru textu) na vlastnú tému.

ZÁVER

Elektronické vzdelávanie poskytuje učiteľovi odborného cudzieho jazyka veľa možností, či už priamo na vyučovacej hodine alebo ako zaujímavá a praktická forma samoštúdia pre študentov. Čítanie s porozumením je kľúčová zručnosť pre prácu s odborným textom. V našom článku sme sa pokúsili predstaviť rôzne typy úloh, ktoré môžeme využiť pri práci s odborným anglickým textom a okrem ich charakteristiky sme ponúkli aj komentáre z praxe. Úlohy sme predstavili v štyroch základných etapách čítania s porozumením odborného anglického textu, pričom zdôrazňujeme, že každá z etáp je rovnako dôležitá a ani jedna by sa počas vyučovania nemala vynechať.

Tento článok vznikol v rámci riešenia projektu KEGA 013TU Z-4/2014 Zavedenie elektronického vzdelávania cudzích jazykov na základe multimediálnych výučbových materiálov na TU vo Zvolene.

Bibliographic references

- BEARDWOOD, L. – TEMPLETON, H. – WEBBER, M. 1978. *A First Course in Technical English. Students' Book I.* Oxford : Heinemann. ISBN 0 435 28755 9.
- BEARDWOOD, L. – TEMPLETON, H. – WEBBER, M. 1979. *A First Course in Technical English. Students' Book II.* Oxford: Heinemann. ISBN 0 435 28758 3
- BRECKOVA, D. 2005. *English for Designers.* Bratislava : Epos. ISBN 80-8057-653-X
- CORNAIRE, C. 1999. *Le point sur la lecture.* Paris: CLE International. ISBN 209 033 339-1
- CZEREOVA, B. – KNUTOVA, G. – NEMCOKOVA, V. – SLADECKOVA, B. 2000. *English for Environmental Studies.* Kosice: Technická univerzita v Kosiciach. ISBN 80-7099-501-7
- DOFF, A. 1988. *Teach English. A training course for teachers.* Cambridge University Press. ISBN 0521 34864 1
- DUGOVICOVA, S. – CIHOVA, J. et al. 2000. *Textbook for Students of Chemistry.* Bratislava: Prírodovedecká fakulta UK.
- GREENHALGH, T. 1994. *Environment Today.* Harlow: Longman Group Limited. ISBN 0 582 21737 7
- HORICKOVA, J. 2005. *Anglictina pre hasičov. English for Fire-fighters.* Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene. ISBN 80-228-1499-7

- JOHNSON, C. M. – JOHNSON, D. 1988. General Engineering. London: Cassell Publishers Ltd. ISBN 0 304 31520 6
- LEJSALOVA, O. 2005. English for Foresters. Zvolen: Technicka univerzita vo Zvolene. ISBN 80-228-1519-5
- LIPTAKOVA, A. – APATYOVA, M. – PICHANICOVA, N. 1989. English for Students of Mechanical Engineering. Bratislava: Alfa.
- PERCLOVA, R. 1997. Cteni s porozumenim – interakcni proces. In Cizi jazyky, casopis pro teorii a praxi, Vol. 40, n. 3-4, pp. 42-44. ISSN 1210-0811
- STEFKOVA, J. – BALAZOVA, Z. 2015. E-learning na univerzite – formy praktickeho pouzitia. In Aplikovane jazyky v univerzitnom kontexte – elektronicka podpora vzdelavania: recenzovany vedecky zbornik, pp. 102-115 [CD ROM]. Zvolen: Technicka univerzita vo Zvolene. ISBN 978-80-228-2797-3
- SVEC, A. 2008. Slovensko-anglicky lexikon pedagogiky a andragogiky. Bratislava: Iris. ISBN 978-80-89256-21-1
- TUREK, I. 2010. Didaktika. Bratislava: Iura Edtion. ISBN 978-80-8078-322-8
- VASBIEVA, D. G. – KLIMOVA, I. I. 2015. Transformational Potential of Blended Learning to Personalize Foreign Language Teaching in a Non-Linguistic Higher School. In XLinguae, volume 8, issue 1. ISSN 1337-8384
- VEVERKOVA, D. – BALAZOVA, Z. 2014. Efektivita prace studentov vysokej skoly technickeho zamerania s odbornymi anglickymi textami. In Od textu k prekladu IX, Praha, pp. 221-239. ISBN 978-80-7374-119-8

Words: 4 383

Characters: 29 229 (16, 24 standard pages)

PaedDr. Darina Veverková, Ph.D.

Institute of Foreign Languages

Technical university in Zvolen

T. G. Masaryka 24

960 53 Zvolen

darina.veverkova@tuzvo.sk